
ShAntivilasah

शान्तिविलासः

Document Information

Text title : Shantivilasah by Neelakantha Dikshita

File name : shAntivilAsaH.itx

Category : shiva, nIlakaNThadIkShita

Location : doc_shiva

Author : Nilakantha Dikshitar

Latest update : March 13, 2022

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 13, 2022

sanskritdocuments.org

శాన్తివిలాసః

॥ శ్రీః ॥

వంశే కస్మిన్నజనిషి కయోః పుత్నతామగ్రహీషం
కత్యోషం తదపి కతిథా తచ్చ సద్భయః కతిభ్యః ।
కిం నారాక్షం వ్యసనమపి వా కిం సుఖం నాన్వభూవం
నోపారంసీత్తదపి హృదయం కీదృశో మే విపాకః ॥ ౧॥

పాదౌ మే స్తః పరమచతురౌ కీకటానేవ గన్తుం
వాగప్యాస్తే నిభృతమన్వతాన్యేవ వక్తుం వచాంసి ।
మీమాంసన్తే మమ చ మతయో దోషదృష్టౌ పరేషాం
పాణ్ణురూకః పశురపి భవామ్యాత్మనీనే తు కృత్యే ॥ ౨॥

యామారాధ్యం న గణితమిదం జీవితం వా ధనం వా
యస్యాః ప్రీతిర్మనసి కలితా జ్యాయసీ మోక్షతోఽపి ।
సైవేదానీం వయసి చలితే సమ్ప్రహీణే చ విత్తే
తూలాయాపి త్రిపురహర మాం మన్యతే నైవ భార్యా ॥ ౩॥

కృత్వా పాపాన్యపి ఖలు మయా పోషితాః శైశవే యే
నిద్రాహారావపి విజహతా శిక్షితా యే కలాసు ।
ప్రాదుర్భూతాః స్వయమివ హి తే ప్రాక్షనాదృష్టలబ్ధ-
ప్రజ్ఞోన్మేషా ఇవ చ తనయా న స్మరన్త్యాత్మనోఽపి ॥ ౪॥

దారాః పుత్రాః పరమసుహృదో బాన్ధవాః కింకరా వా
స్వప్నావస్థాస్వపి చ విరహం యే మయా నే క్షమన్తే ।
అత్యాసన్నే తపనతనయస్యాజ్ఞయా దూతవర్గే
తేష్వకోఽపి స్మరహర న మే గన్తుమన్వస్తి జన్తుః ॥ ౫॥

రాజ్ఞో భృత్యా యది పరిచితా దేశికస్యైష లాభో
రాజద్వారే యది ఖలు గతం నైమిశే తత్ప్రవిష్టమ్ ।
రాజా దృష్టోఽథ చ యది పరం బ్రహ్మ సాక్షాత్కృతం త-

త్యక్తో దేహో యది నృపకులే మాదృశాం సోఽపవర్గః ॥ ౬ ॥

యత్తిర్థానామటనమథ యత్పూజనం దేవతానా-

మిష్టాపూర్తవ్యసనమపి యద్యచ్ఛ దాక్ష్యం కలాసు ।

అర్థప్రాప్త్యైవయికమఖిలం జాయతే మాదృశాం త-

త్తే చాప్యర్థా ధరణిశరణా భూమిభృత్యాత్కృతా వా ॥ ౭ ॥

ఆ కౌమారాద్గురుచరణశుశ్రూషయా బ్రహ్మవిద్యా-

స్వాస్థాస్థాయాస్థామహాహ మహతీమర్జితం కౌశలం యత్ ।

నిద్రాహేతోనిశి నిశి కథాః శ్శృణ్వతాం పార్థివానాం

కాలక్షేపౌపయికమిదమప్యాః కథం పర్యణంసీత్ ॥ ౮ ॥

ఛాయా తోయం వసనమశనం వాహనం దీపికా వా

కేతుం యస్మిన్కల న సులభం కిచ్చిదప్యేషు మర్త్యైః ।

తస్మిన్మూరే పథి తనుభృతాం సర్వథైవాభిగమ్యే

ప్రస్థానార్హం కమపి తు విధిం ఘస్మరా న స్మరామః ॥ ౯ ॥

ఆకర్ణ్యన్తే తపనతనయగ్రామసంలాపఘోషా

మన్దం మన్దం హసతి నిహితః కాలపాశోఽపి కణ్ఠే ।

ఆప్యచ్ఛన్తే కృతజిగమిషాసమ్భ్రమాః ప్రాణవాతా

వైవేదాసీమపి విషయవైముఖ్యమభ్యేతి చేతః ॥ ౧౦ ॥

చక్షుష్యన్తే చలతి దశనే శ్మశ్రుణి శ్వేతమానే

సీదత్యక్తే మనసి కలుషే కమృమానే కరాగ్రే ।

దూతైరేత్తైర్దినకరభువః శశ్వదుద్బోధ్యమానా-

స్వాతుం దేహం తదపి భిషజామేవ సాన్త్వం వదామః ॥ ౧౧ ॥

శాన్తో వహ్నిర్జ్వలరపితరే సంస్థితా కామవార్తా

ధావం ధావం దిశి దిశి శ్శనైర్నిన్ద్రియాశ్వా నిపేతుః ।

ఏవం దైవాదుపరమమగాదేష మే వైరివర్గ-

శ్వేతస్త్వేకం న వశమయతే కిం కరోమి క్వ యామి ॥ ౧౨ ॥

నానోపాయైర్దిశి దిశి ధనాన్యర్ణయిత్వా వ్యయిత్వా

సమ్యక్సమ్ప్రాదితమిదమహో స్థౌల్యమేకం శరీరే ।

శ్రుత్వా శ్రుత్వా బహుజనముఖాదాయుషైతావతాపి

ప్రాప్తం దర్శావధితిమిరవధ్ధాఢమజ్ఞానమేకమ్ ॥ ౧౩ ॥

కేక్షన్తే మాం క్వచన శయితం కింకారా దణ్ణపాణే-

రీక్షన్తాం వా తదపి మయి కిం కుర్యుర్దుద్ధామవృత్తే ।

కుర్యుః కింకృత్యునభమపి వా ఘాతయిష్యామి రాజ్ఞే-

౭త్యన్తర్థ్యం పరమిహ వహన్నన్తకం న స్మరామి ॥ ౧౪ ॥

వేదా వా స్యుర్వితథవచనా విస్మరేదీశ్వరో వా

ధర్మాధర్మస్థితివిరచనామన్తకో వా మృషా స్యాత్ ।

నిత్యో వా స్యామహమితి బహూనుల్లిఖన్తః సమాధీ-

న్మేదోవృద్ధయా ముదితమనసః సర్వతో నిర్వృతాః స్మః ॥ ౧౫ ॥

యామే యామే గలతి వపుషః స్తంసతే సన్ధిబన్ధః

శ్వాసే శ్వాసే౭పి చ విచలతి క్షీయతే దీర్ఘమాయుః ।

భుక్తే భుక్తే౭పి చ సుఖలవే లుప్యతే పుణ్యరాశిః

కృత్యే కృత్యే నిరవధి పునర్వర్ధతే పాతకం నః ॥ ౧౬ ॥

గన్తవ్యో౭ధ్వా సకలదురవస్థానసమాప్తభూమి-

ర్గత్వా దృశ్యస్త్రిభువనజనాయుష్కలాన్తః కృతాన్తః ।

దృష్ట్వా లభ్యా నిరయజనితా యాతనా నైకభేదా

విస్మృత్యేదం నిఖిలమపి తు వ్యర్థమాయుర్నయామః ॥ ౧౭ ॥

కాలే కాలే న కిముపనతం భుజ్జితే భోజ్యజాతం

గృహ్ణాన్త్యమోభా న కిమథ న కిం సంవిశన్తి క్షపాసు ।

పుష్పన్తి స్వాన్న కిము పృథుకాస్త్రీషు కిం నో రమన్తే

కృత్యాకృత్యవ్యపగతధియాం కస్తిరశ్చాం చ భేదః ॥ ౧౮ ॥

కృచ్ఛాల్లబ్ధం ధనమపి శతాంశాధికప్రాప్తిలోభా-

త్వత్రే కింకృల్లిఖితముపలభ్యైవ సర్వం త్యజామః ।

శ్వాస్యైః సిద్ధే బహుశతగుణాధిక్యలాభే పరత్ర

వ్యర్థాశక్కాకలుషమనసో నోత్సృజామో౭ర్థలేశమ్ ॥ ౧౯ ॥

జీర్ణే రుగ్ణే వికలకరణే శత్రుభిర్వా గృహీతే

స్వస్మిన్కో౭ర్థో భవతి సుఖదః కశ్చ కామప్రసజ్గః ।

మా భూదేతత్సకలమథవా స్వాయుషః కిం ప్రమాణం

నిశ్చిత్వైవం దురితనిచయశ్చియతే నిర్విశక్యైః ॥ ౨౦ ॥

ఆయాన్త్యగ్రే నను తనుభవా ఉత్తమర్థా ఇవేమే

శయ్యాలగ్నః ఫణభృత ఇవాభాన్తి దారా ఇదాసీమ్ |
కారాగేహప్రతిమమధునా మన్దిరం దృశ్యతే మే
తత్ర స్థాతుం ప్రసజతి మనో న క్షణం న క్షణార్థమ్ || 30||

జాతం జాతం గతమపి గతం బాల్యతో లౌల్యతో వా
నేతఃస్థేయం క్షణమపి గృహే ముఞ్చుతః కో ముహూర్తః |
ఇత్యత్యస్తవ్యవసితధియో నిఃసరన్తోఽపి గేహః-
దావర్తన్తే ఝటితి రుదతాం సాన్త్వహేతోః శిశూనామ్ || ౨౨||

నైవ బ్రూమో వయమతిథయోఽభ్యాగతా బన్ధవర్గా
దీనానాథాః సుహృద ఇతి యే తేషు కార్యా దయేతి |
యం త్వం పోష్యం మనసి కురుషే నిత్యమాత్మానమేకం
జన్మన్యస్మిన్నివ బిభృహి తం సర్వదేతు్యల్లపామః || ౨3||

కో ను వ్యాసః క ఇవ స మనుః కో న్వసౌ యాజ్ఞవల్క్యే
యైరుద్ధుష్టం హితమసకృదస్మాసు పిత్రేవ పుత్రే |
పశ్యామస్తాన్నిరుపధిక్రపాసాగరాఞ్లోకబన్ధూ-
న్పశ్యామోఽస్మాన్నిరపధితమఃశ్చౌధరాన్బ్రహ్మబన్ధూన్ || ౨౪||

యత్తామిస్ర నరకకుహరే యద్బహిశ్చక్రవాలా-
ద్యత్పాతాలే యదపి ధరణౌ వార్షికీషు క్షపాసు |
రూఢం గాఢం తమ ఇతి సమస్తం చ తచ్చిన్త్యమానం
నాస్మాకాన్తఃకరణతమసో దాసభావేఽపి యోగ్యమ్ || ౨౫||

సర్వానర్థప్రథమకరణే సర్వభావైరిహాస్యే
దేహే మోహో యది పరిణతః పోషణీయో మయేతి |
ఆస్తామేవం వపురిదమివాగామి చాస్మాకమేవే-
త్యేషాప్యాస్తాం మతిరితి పరం ధర్మశాస్త్రేషు ఘోషః || ౨౬||

కామీ కామవ్రణపరిగతః కామినీరేవ హిత్వా
భుక్త్యై పశ్చాదపగతభయం కామినీనాం సహస్రమ్ |
ఇత్థంకౌరం విషయసుఖభోగైకతానైర్నరైరై-
ప్యస్మిన్దేహే కతిపయదినాన్యేష భోగో వివర్జ్యః || ౨౭||

న్యాయ్యాదర్థాదపి కిమధికం లభ్యమున్మార్గవృత్త్యా
వైధాదన్నాదపి కిమధికం పర్యుదస్తేషు భోజ్యమ్ |

భార్యాభోగాదపి భవతి కః పణ్యకాంతాసు భోగః

ప్రాయో నేతి శ్రుతివిషయతా విశ్వమాధుర్యహేతుః ॥ ౨౮ ॥

అస్తిక్యం చేద్ధనమఖిలమప్యర్థిసాత్కర్షుమర్షం

నాస్తిక్యం చేత్తదపి సుతరాం భోగహేతోరపాస్యమ్ ।

అస్పృష్ట్యాపి స్వయమతిరహః స్థాప్యతే యత్తదస్త-

స్తస్మిన్హేతుః క ఇతి నిభృతం తర్కయామో న విద్యుః ॥ ౨౯ ॥

శ్వానః పుచ్చాఞ్చలకుటిలతాం సూకరాః కుషిపోషం

కీశా దస్తప్రకటనవిధి గర్దభా రూక్షహోషమ్ ॥

మా వక్షఃశ్వయథుమపి చ స్త్రీషు దృష్ట్యా రమన్తే

తస్మాద్దర్శ్యం కిమితి ఫలితం తత్తదజ్ఞానతోఽన్యత్ ॥ ౩౦ ॥

రస్తుం ప్రాప్తో దశతి దశనైరాననం చేత్ప్రియాయా

భోక్తుం ప్రాప్తః కిమితి న దశేదగ్రహస్తుం ప్రదాతుః ।

ఇత్థం వ్యక్తే హృదయజనుషః పామరోన్మాదకత్వే

హేతుం సద్యః ప్రభవతి న కోఽప్యస్తతో లజ్జితుం వా ॥ ౩౧ ॥

దారాః పుత్రాః శయనమశనం భూషణాచ్ఛాదనే వా

యచ్చేద్బృక్షం పుమఖిలషితం తేషు మాశబ్దికః కః ।

కిం త్వేతేషాం భవతి నియమః సేవనే కోఽపి కోఽపి

ద్వేషస్తస్మిన్నపి యది భవేత్తత్ర వక్తా కృతాన్తః ॥ ౩౨ ॥

వేదాభ్యాసవ్యసనరసీకైః స్థీయతే తావతా కిం

సూక్ష్మా బుద్ధిః శ్రుతమివ విశత్యశ్రుతం తావతా కీమ్ ।

జల్పారమ్భే జయతి నియతం వాదినస్తావతా కిం

నిర్వేదార్తం న యది హృదయం శాన్తిమభ్యేతి పుంసః ॥ ౩౩ ॥

యస్త్యత్యస్తవ్యవసితమతిః సజ్జోఘృక్షేత ధర్మం

ఖట్వాఙ్గాదారవ న కిమలం తస్య యామార్థమాయుః ।

దుష్పాఙ్గిత్యాదపహృతమతిర్యః పునః సంశయాత్మా

కస్మై తస్య ప్రభవతు వృథా కాకవద్దీర్ఘమాయుః ॥ ౩౪ ॥

అర్థా న స్యుర్యది విజహిమో ధర్మమర్థేకసాధ్యం

కాయక్షేత్రైః కతికతివిధః సాధనీయో న ధర్మః ।

కాయః శ్రాన్తో యది భవతి కస్తావతా ధర్మలోప-

శ్చిత్తం దత్త్వా సకృదపి శివే చిన్తితం సాధయామః ॥ 3౫॥

స్వేనైవోక్తం నిగమవచసా బోధనీయాస్తు జీవా

జీవైరేవేత్యపి చ మునిభిః కారితం ధర్మశాస్త్రమ్ ।

ఉత్పశ్యన్తు స్వయమితి భవో దారుణశ్చాల్యతేఽసా-

వద్యాపి స్కో యదీ ఖలు జడాః కిం విధత్తాం శివోఽపి ॥ 3౬॥

యేనాచాన్తాః సలిలనిధయో యేన సృష్టా ప్రతిద్యౌః

శస్త్రాణ్యస్త్రాణ్యపి కబలితాన్యేకయా యస్య యష్ట్యా ।

కస్తాదృక్షః ప్రభవతు జనో దేవభూదేవవర్గే

కాలః కీటానివ కవలయామాస తానప్యయత్నమ్ ॥ 3౭॥

కాయస్థైర్య కరణపటుతాం బన్ధసమ్పత్తిమర్థం

చాతుర్యం వా కిమివ హి బలం బిభ్రతో నిర్భారాః సృః ।

అన్త్యః శ్వాసః కిమయమథవోపాన్త్య ఇత్యామృశన్తో

విస్మృత్యేశం నిమిషమపి కిం వర్తితుం పారయామః ॥ 3౮॥

అభ్యస్యాదౌ శ్రుతిమథ గృహం ప్రాప్య లభ్యా మహార్థా-

నిష్ట్యా యజ్జైరనితతనయః ప్రవజ్జేదాయుషోఽన్తే ।

ఇత్యాచష్టే య ఇహ స మనుర్యాజ్జివలోక్యేఽపి వా మే

తావత్కాలం ప్రతిభవతి చేదాయుషస్తత్ప్రమాణమ్ ॥ 3౯॥

అన్నం ధాన్యం వసు వసుమతీత్యుత్తరేణోత్తరేణ

వ్యాకృష్యన్తే పరమకృపణాః పామరా యద్వదిత్థమ్ ।

భూమిః ఖం ద్యౌర్దృహిణగృహమిత్యుత్తరేణోత్తరేణ

వ్యాముహ్యన్తే విమలమతయోఽప్యస్థిరేణైవ ధామ్నా ॥ ౪౦॥

ప్రాయశ్చిత్తం సకృదుపనతే వా ప్రమాదాత్కృతే వా

భూయో భూయోఽప్యవహితతరైః సాధితే కః సమాధిః ।

కారుణ్యాభిర్వది పురహరః సత్సు కామం దయేత

భ్రష్టే మాదృశ్యపి స దయతే చేక్షితో ధర్మనేతుః ॥ ౪౧॥

సాధ్యా శమ్భోః కథమపి దయేత్యప్యసాధ్యోపదేశః

కోపం తస్య ప్రథమమపనుద్వైవ సాధ్యః ప్రసాదః ।

కోపో వర్ణాశ్రమనియమితాచారనిర్జన్యోత్థః

శాన్తిం నేయః స కథమధునాప్యవ్యవస్థాప్రవృత్తైః ॥ ౪౨॥

ఇష్టాపూర్వైర్నిగమపతనైః కృచ్ఛాచాన్తాయణాద్యైః
 స్వామిన్నస్యైరపి తవ మనః కామమావర్జయేమ |
 మధ్యే మధ్యే యది న నిపతేత్కర్మణా చోదితానాం
 జ్ఞానం శ్రద్ధేత్సుభయమపి నో జాతివైర్యర్థలేవ || ౪౩||

నిర్మర్యాదః పరమచపలో నిఃసమాజ్ఞానరాశి-
 రాదృష్కోఽన్యః క ఇతి భువనే మార్గణీయం త్వయైవ |
 ఈదృక్షేఽపి క్వచిదిహ దయేయేతి కౌతూహలం చే-
 త్వామిన్విశ్వేశ్వర తవ భవం నిస్తరేయం తదాహమ్ || ౪౪||

పశ్చాత్తప్తాః కథమపి విధేః కింకరీభూయ కుర్మః
 సేవాం శమ్భోరితి చ నియమం వాపి సజ్కుల్పయామః |
 ఆయుః కిం మే కిమివ కరణం దుస్తరే సజ్కుటేఽస్మి-
 న్వామిన్గోరీరమణ శరణం నస్త్యమేవ త్వమేవ || ౪౫||

సమ్యజ్యుక్తాప్తిభిరపి మలైశ్చిద్వికాసైకరూపా-
 స్త్వన్నిధ్యాసప్రవణమనసః సూరయస్త్యత్పురే యే |
 తేషాం సందర్శయితుమపరిజ్ఞాతపూర్వం కదాచి-
 జ్జన్తుం ముగ్ధం శివ నయసి కిం విశ్వపారం పురం మామ్ || ౪౬||

దిష్ట్యా లబ్ధం ద్విజవరకులే జన్మ తత్రాపి దిష్ట్యా
 ధర్మాధర్మస్థితిరవగతైవ ప్రసాదాద్గురూణామ్ |
 జన్మన్యస్మిన్నపి యది న మే సమ్భవేదాస్తికత్వం
 నిస్తారః కిం నిరయభవనాత్సర్వమోక్షేఽపి లభ్యః || ౪౭||

భవ్యే దేహే పటుషు కరణేషాలయే శ్రీసమృద్ధే
 కౌమారాన్తే వయసి కథమప్యప్రవృత్తే చ దుఃఖే |
 ప్రత్యక్కుప్పీప్రసవవిధయా యస్య పుంసో నిసర్గా-
 త్ప్రోత్యగ్వక్తం భవతి హృదయం కస్తతోఽప్యస్తి ధన్యః || ౪౮||

నాహం యాచే పదముడుపతేర్నాధికారం మఘోనో
 నాపి బ్రాహ్మీం భువనగురుతాం కా కథాన్యప్రపజ్ఞే |
 అన్యస్యాన్యః శ్రియమఖిలషన్నస్తు కస్తస్య లోకో
 మహ్యం శమ్భో దిశ మసృణితం మామకానన్దమేవ || ౪౯||

ఆ గర్భాదా కులపరివృథాదా చతుర్వక్తతోఽపి

తవత్పాదాబ్జప్రపదనపరాన్వేతి నశ్చన్ద్రమాలే ।
మాయాయాశ్చ ప్రపదనపరేష్వప్రవృత్తిం తవమాతృ
స్వామిన్నేవం సతి యదుచితం తత్ర దేవః ప్రమాణమ్ ॥ ౫౦॥

దణ్డం ధత్తే సకలజగతాం దక్షిణో యః కృతాన్తో
నామాప్యస్య ప్రతిభయతనోర్నోపగృష్టీమహీతి ।
ప్రాప్తాః స్మృత్తం నిగమవచసాముత్తరో యః కృతాన్తో
యద్వా తద్వా భవతు న పునస్తస్య పశ్యేమ వక్రమ్ ॥ ౫౧॥

ఇతి శ్రీసీలకణ్డదీక్షితవిరచితం శాన్తివిలాసః సమూర్ణః ॥

Proofread by Rajesh Thyagarajan

ShAntivilasah

pdf was typeset on March 13, 2022

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

